

Weinig terreinen aan het IJ in Amsterdam-Noord kennen de vanzelfsprekende aantrekkingskracht zoals het voormalige NDSM terrein. Hier spreken de wind, de wolken, de schittering van het licht van de zon en de maan in het water van het IJ je aan. Dit is het balkon aan het IJ. Met uitzicht op de stad Amsterdam, waar je weet dat het bruist, terwijl de stilte van de werf je omringt. Vrij toegankelijk voor iedereen. Dit is openbare ruimte in alle eenvoud en kracht.

Ooit werden hier op de NDSM werf schepen uit de hele wereld onderhouden. De imposante sloopshellingen en de stoere kraan getuigen van dit bedrijvige verleden. Met de economische herstructureringen in de jaren '90 van de vorige eeuw onderging ook dit terrein een transformatie. Waren het vroeger arbeiders in de scheepsbouw die hier voor de levendigheid zorgden, nu zijn al bijna twintig jaar ondernemende kunstenaars die voor een aanstekelijk artistiek klimaat zorgen. Het NDSM terrein is een plek geworden waar kunstenaars als pioniers aan de slag gegaan zijn om het bijzondere karakter te behouden. Een creatieve vrijplaats die spannend en uitdagend is.

In de sloopshellingen hebben uiteenlopende kunstenaars, van beeldhouwers tot multimediaontwerpers, hun ateliers gevestigd. In de grote sloopshells zijn jonge mensen bezig een grote stelling te realiseren. Gebaseerd op het concept 'de stad als casco' van Liesbeth van de Pol worden hier 60 werkruimtes gemaakt in een grote stelling. Er is een theater en kunstenaars bouwen op de vrije kavels hun ruimtes.

Het initiatief Noord Lonkt! uit 1998-1999 heeft samen met bewoners, bedrijven, kunstenaars, amtelijke diensten, woningcorporaties, architecten en belanghebben plannen geschetst hoe het NDSM terrein een parel aan de Noordelijke IJ-oever kon worden. In deze plannen klonk luid en duidelijk het respect door voor de diverse toekomstige gebruikers. Door met zones te werken kon niet alleen gezorgd worden voor een gemengde economische en woonfunctie van het terrein, maar werd vooral benadrukt dat de openbare ruimte waar de kunstenaars zo nadrukkelijk hun pioniersrol hadden uitgeoefend behouden zou blijven. Het zonn balkon voor Amsterdammers, creatievelingen en professionals. Met vrije toegang tot het water. Een open ruimte met de kraan en de helling als kunstobjecten in een nieuwe, levendige omgeving.

Vervolgens is er in de jaren daarna door Noordwaarts! en het hieruit voortvloeiende Projectbureau Panorama Noord voortgeborduurd op de geschetste ideeën. Met Kinetisch Noord kregen de kunstenaars op het NDSM terrein een extra steun in de rug. Met de financiële middelen kon een broedplaats ontwikkeld worden die een omvang had, zoals die nog niet eerder vertoond was. De aantrekkingskracht op kunstenaars en creatieve mensen is sindsdien alleen nog maar toegenomen. De impulsen sinds de late jaren '90 hebben hun positieve uitwerking gehad. Het terrein is alom bekend.

Een nieuwe fase

Nu we tien jaar verder zijn kunnen we constateren dat het aanjagen gewerkt heeft. Niet alleen heeft het NDSM terrein in de hoofden van de stedelingen en planners een plaats gekregen, ook in het gebied eromheen is er de afgelopen jaren veel gebouwd. Vooral de creatieve (media)bedrijven trekken naar dit gebied. Mediabedrijven en commerciële

creatives zien de ruigheid van de omgeving als inspiratie voor het vindingrijk invullen van bewezen succesvolle mediaformats. .

Hoewel in klank hetzelfde hebben creativiteit van kunstenaars en *creative industries* niet noodzakelijk veel overeenkomsten. Bij de laatsten is niet het scheppen is het voornaamste doel, maar creativiteit wordt als noodzakelijke activiteit ingepast in een verder traditioneel en commercieel productieproces. Daar is op zich niets mis mee, maar als we het hebben over een heel bijzondere plek aan het Amsterdamse IJ, dan zijn het niet de creatives die bijdragen aan het karakter ervan, maar het eerder opsnuiven, terwijl het gebied gekoesterd en in stand gehouden wordt door jarenlange inspanningen en noeste arbeid van kunstenaars.

Juist nu het bouwen op grotere schaal op en rond het NDSM terrein staat te gebeuren is het goed om stil te staan bij het behoud van het bijzondere karakter van dit terrein en de rol van de kunstenaars die de echte pioniers zijn voor de transformatie van dit industriële terrein naar stedelijk gebied. Van het bouwen van eenvormige dozen word je als stedeling niet vrolijker, van een frisse wind met een prachtige wolkenpartij op een vrij toegankelijk plaats aan IJ wel.

Waarom vragen wij nu aandacht voor de ontwikkelingen op de NDSM werf? Niet omdat we tegen het bebouwen van het gebied rondom het NDSM terrein zijn. Immers, de projecten zoals Noord Lonkt! En de vervolgininitiatieven zijn juist opgezet om te zorgen dat een vervallen, vervuild niemandsland weer nieuwe stedelijke functies zou krijgen. Dat de plannen er niet zo uitzien als je in je dromen verwacht had, is ook geen reden om nu aandacht te vragen. De belangrijkste reden om nu van ons te laten horen is dat een stuk unieke openbare ruimte verkwanseld dreigt te worden. Dat de toegankelijkheid van deze unieke plek opgeofferd dreigt te worden aan de macht van de projectontwikkelaars en bouwers, die wel willen pronken met de sfeer van het terrein rond de helling en de kraan, maar tegelijkertijd het karakter van dit terrein om zeep

helpen. Wij komen in actie om de vrije ruimte aan het water te behouden om te genieten van het vrije zicht op die prachtige stad Amsterdam aan IJ.

Net nu Projectbureau Noordwaarts ervan uitgaat dat de volgende fase voor wonen, werken en retail snel zal aantreden, worden de kunstenaars steeds meer teruggedrongen en straks mogelijk verdrongen van het NDSM terrein. Op dit moment zijn de grote vastgoed ontwikkelaar Fortres en het gemeentelijk projectbureau vastbesloten de open ruimte te vermarkten tot evenementenruimte. De ontwikkelaar heeft bedongen dat de unieke aantrekkingskracht hem toekomt als promotiemiddel. Er zijn vergaande samenwerkingsverbanden aangegaan met het ambtelijk apparaat. Door de complexe procedures, bewust schaarse informatie en dreiging van politieke onrust wordt de stadsdeelraad zoveel mogelijk buitenspel gezet. Volgens de laatste informatie wordt de broedplaats eerst geminimaliseerd tot een deel van de loods, wordt het terrein ondergebracht bij de ontwikkelaar en de ateliers van de kunstenaars in de hellingen worden naar het ernaar uitziet vervangen door faciliterende functies bij de evenementen. Is dit wijs? Wie denkt dat geld de stad maakt zal instemmen. Wie gelooft in de bijzondere plekken die je moet blijven koesteren, moet misschien toch in actie komen. Wij vrezen voor het verlies deze historische openbare ruimte en wij roepen op te bezinnen voordat met de projectontwikkelaars wordt begonnen.

In het Europese project Urban Catalyst, heeft het NDSM terrein een voorbeeldrol gehad over hoe je met kunstenaars en tijdelijke benutting van bestaande panden het unieke karakter van een plek of plaats in de stad kunt behouden en zelfs verder kunt ontwikkelen. Het bijzondere aan het NDSM terrein is dat de kunstenaars in de planvorming niet weg hoefden, in tegendeel. Geen tijdelijke rol, maar een blijvende rol op het gedeelte van het terrein waar de openbare ruimte optimaal benut moest worden.

De voormalige pioniers zijn dus niet vertrokken, nee, ze vormen nu met veel jonge collega's de grootste broedplaats van Europa en vormen het creatief en cultureel hart van de het NDSM gebied. Dit gebied staat ook niet meer op zichzelf, maar moet met de ontwikkelingen aan het IJ gezien worden als belangrijk onderdeel van het culturele DNA aan het IJ. Met Silo dam, het filmmuseum op Overhoeks, Nemo, Muziekgebouw aan 't IJ, Wilhelmina en M-lab vormen zij de culturele IJ oever van Amsterdam. Cultuur vraagt, nee, schreeuwt om behoud en benutting van openbare ruimte. Het zijn de ontmoetingsplaatsen waar de stedelingen willen verkeren.

De aantrekkingskracht van de werf wordt gevormd door het industrieel karakter in combinatie met de natuurlijke omgeving. De mogelijkheid in de stad naar de stad te kijken. Het bijzondere licht dat reflecteert, het gevoel van vrijheid. Dat is een unieke kwaliteit voor heel Amsterdam. Vrij Licht voor Amsterdam.

Annemieke Roobeek, hoogleraar Strategie en Transformatiemanagement, Business Universiteit Nyenrode; directeur MeetingMoreMinds; conceptbedenker en procesleider van Noord Lonkt! in 1998-99. Actief meebedenker.

Bart Stuart, beeldend kunstenaar met atelier in De Helling op de NDSM werf
Klaar van der Lippe, kunstenaar met atelier in De Helling op de NDSM werf
Maurits de Wolff, staalconstructeur en beheerder De Helling op de NDSM werf

